

Monumentnummer*: 531612

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 19 september 2014
Kadaster deel/nr 82645/200

Woonplaats* Schalkwijk, Tull en 't Waal
Gemeente* Houten
Provincie* Utrecht

Locatiennaam Werk aan de Korte Uitweg, Houten
Locatieomschrijving

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Houten	I			407
Houten	I			1524
Houten	I			420
Houten	I			367
Houten	I			1689
Houten	I			1688
Houten	I			1964
Houten	I			1936
Houten	I			1687
Houten	I			368
Houten	I			1935

Omschrijving**

Cluster 59. Fortaanleg met aardwerken, waarin resten van geschutspostelplaatsen, natte gracht met buitenoevers, met (omleidings- en onderhouds-) wegen en met door grenspalen aangeduide zone.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Inleiding

FORTAANLEG MET AARDWERKEN, WAARIN RESTEN VAN GESCHUTSOPSTELPLAATSEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS, MET (OMLEIDINGS- EN ONDERHOUDS-)WEGEN EN MET DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE als een klein fort met in de aanleg verschillende daarvoor kenmerkende onderdelen. Forten en vergelijkbare werken werden gewoonlijk geconstrueerd op basis van vooraf aangebrachte aardlichamen, die als een fundering fungeerden en wegzakken in (een natte en slappe) bodem moesten voorkomen. Bij de bouw van de werken is, behalve dit gewoonlijk tactisch 'voorgevormde' aardlichaam - dat op zichzelf reeds een weerbare rol vervulde of kon vervullen - ook nog een specifieke aanleg gerealiseerd die bedoeld was om de defensieve kracht te vergroten, de veiligheid van de bezetting te waarborgen en intern en extern transport en verkeer te vergemakkelijken. Zo ontstonden er onder meer aarden dekkingen voor verschillende bouwwerken, om ze minder kwetsbaar te maken voor inslagen van vijandelijk vuur, aarden wallen die de bebouwing en open terreinen dekten en de contouren bepaalden, gedekte toegangen, bestrate paden en appelplaatsen. De aardwerken zijn in sterk van elkaar verschillende grondplannen aangelegd, vaak met een of meer bastions, die eveneens in vorm konden verschillen. Rond het aardlichaam kwam - indien mogelijk - een natte gracht te liggen, terwijl de werken gewoonlijk waren omgeven door een militaire begrenzing, die was aangeduid met grenspalen. Over de gracht lag gewoonlijk een (beweegbare) brug - verschillende typen komen voor - maar soms bestond een vaste oeververbinding, bijvoorbeeld in de vorm van een dam, die deel (kunnen) uitmaken van het wegensysteem. Langs de buitenzijde van de grachten lag vaak een weg of pad, dat zowel in de vorm van een gedekte weg kon zijn aangelegd, als ook wel gelijk met of zelfs boven maaiveldniveau lag. Deze wegen of paden konden verschillende functies hebben, uiteenlopend van openbare weg tot onderhoudspad, en ook van militaire gedekte weg tot exclusieve toegangsweg naar het fort.

Omschrijving

FORTAANLEG MET AARDWERKEN, WAARIN RESTEN VAN GESCHUTSOPSTELPLAATSEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS, MET (OMLEIDINGS- EN ONDERHOUDS-)WEGEN EN MET DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE van het Werk aan de Korte Uitweg. Het Werk aan de Korte Uitweg bestaat thans in hoofdzaak uit een ruwweg rechthoekig trapeziumvormig aardwerk met verschillende niveaus, waarvan het buitentalud afgeronde vormen bezit. Het aardwerk omvat (resten van) opstelplaatsen en een remise. Op en rond het fort liggen een natte gracht of omgrachting en ten dele openbare (onderhouds)wegen. Aardwerken in de vorm van een aarden wal omsluiten het fortterrein of terreplein vrijwel geheel. De beide bomvrije bouwwerken hebben een aarden bedekking. De hoofdvorm van het werk en de eenvoudige interne wegstructuur, die nog voor een deel is uitgevoerd in klinkers, weerspiegelen nog steeds de belangrijkste historisch-ruimtelijke kenmerken en structuren. De begrenzing van de aanleg valt in principe samen met die van het (eertijds) met grenspalen aangeduide gebied. De oorspronkelijk met grenspalen als zodanig aangemerkte zone waarover het Ministerie van Oorlog zeggenschap had, is op de hierbij behorende kaart aangeduid.

Waardering

De FORTAANLEG MET AARDWERKEN, WAARIN RESTEN VAN GESCHUTSOPSTELPLAATSEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS, MET (OMLEIDINGS- EN ONDERHOUDS-)WEGEN EN MET DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE van het Werk aan de Korte Uitweg is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit de periode 1871-1879. Het onderdeel is een voorbeeld van een aarden aanleg met gracht, oevers, wegen en militaire zone.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het een goed voorbeeld is van een met aard- en waterwerken versterkt en omgeven fort.

* Het onderdeel is goed bewaard omdat het in een sinds omstreeks 1900 grotendeels ongewijzigde en goed herkenbare staat verkeert.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie